

PRESIDENTTIFOORUMI VI
Monikulttuurinen ja moniarvoinen Suomi

Keskiviikko 21.5.2008
Presidentinlinna, Helsinki

Maahanmuutto- ja Eurooppaministeri
 Astrid Thors

(muutosvarauksin)

Arvoisa Tasavallan presidentti,
Hyvät foorumin osanottajat,

Haluan puheenvuorossani tuoda esille joitakin niitä toimintaympäristön muutoksia, jotka antavat aiheen tarkastella monikulttuurisen ja moniarvoisen Suomen tulevaisuutta ja tarvettamme tarkistaa kurssiamme suhteessa kotouttamiseen, etniseen tasa-arvoon tai syrjinnän kysymyksiin. Koska mm. vähemmistövaltuutettu sekä meidän perinteiset vähemmistömmme puhuvat myös tänään, keskityn maahanmuuttoon liittyviin kysymyksiin.

Asetan myös kysymyksen – olemmeko epäonnistuneet kotouttamisessa tai onko tarvetta muuttaa kotouttamispolitiikkaa radikaalisti niin kuin Päivi Lipponen vaati (Hesa 11.5.2008).

Maahanmuuttajaväestö kasvaa nyt meillä nopeasti. Maahan muutti viime vuonna 17 000 ulkomaan kansalaista, mikä on 22 % enemmän kuin edellisvuonna.

Suomeen muuttaneiden suurimmat ryhmät tulivat Virosta, Venäjältä, Kiinasta, Ruotsista, Somaliasta, Thaimaasta, Intiasta, Puolasta ja Irakista.

Viimeisen kahden vuoden aikana **virolaiset ovat olleet suurin** maahan muuttanut ryhmä ja venäläiset, jotka naapurimaista pitivät vuosia kärkipaikkaa, ovat nyt toisella sijalla.

Tilastokeskuksen mukaan tämän vuoden tammi-maaliskuun vuosineljänneksen aikana ulkomailta Suomeen muutti 5 900 henkeä, mikä on 870 enemmän kuin viime vuoden vastaavana aikana.

Maahanmuutto Suomeen on tähän saakka tapahtunut muista syistä kuin työn perusteella. Syynä on ollut avioliitto ja perheside, paluumuutto tai pakolaisuus. Tässäkin on nyt nähtävissä selkeä muutos. Työnteon perusteella oleskelulupaa hakevien (ns. kolmansien maiden kansalaisten) määrässä oli viime vuonna jopa 65 % kasvu verrattuna vuoteen 2006. Työntekijän oleskelulupia tuli vireille 6 300, kun niitä pantiin vierille edellisvuonna 3 800. Kuluvan vuoden luvuissa alkuvuoden kasvu on ollut 20 % verrattuna edellisvuoden vastaavaan aikaan.

Suomeen tullaan opiskelemaan – opiskelijoiden luvissakin oli **14 prosentin** kasvu edellisvuoteen (3 990 v. 2007; 3 450 v. 2006). Arvioiden mukaan eripituisesti keikkatyössä Suomessa työskentelee 30 000 työntekijää, suurin ryhmä heistä virolaisia.

Kansainvälistä suojelua hakevien turvapaikanhakijoiden määrä on Suomessa ollut jo kolmatta vuotta laskussa. Viime vuonna hakijoita oli 1 276, kun edellisvuonna hakijoita oli 1 829. Hakijamäärissä on 30 % vähennys. Alaikäisten, huoltajaa vailla saapuvien hakijamäärät sen sijaan ovat olleet kasvussa. Uudelleensijoitettavien pakolaisten määrä on aiempien vuosien tapaan 750 henkilöä vuodessa.

Mutta maailmamme on tässä suhteessa hyvin epävakaa. Naapurimme Ruotsi on viime vuodet ollut merkittävä kansainvälisen suojelun kohdema; turvapaikkaa hakeneita on sinne vastaanotettu viime vuonnakin lähes 40 000 henkeä.

Alueellisesti maahanmuuton kasvu kohdentuu erityisesti pääkaupunkiseudulle ja suurimpiin kaupunkeihin. Väestöennusteet ja ammattitaitoisen työvoiman saatavuuden ongelmat ovat havahduttaneet monia, aiemmin maahanmuutosta lähes sivussakin olleita alueita etsimään maahanmuuttajista ratkaisua alueen kehittämiseen ja tulevan kilpailukykyyn varmistamiseen.

Kotouttamista aloitettiin

Pakolaisten ja paluumuuttajien määrä nousi voimakkaasti 1990 –luvun alkupuolella samaan aikaan, kun talouslama johti vakavaan työttömyyden kasvuun. Maahanmuuttajien pääsy työhön oli erittäin vaikeaa ja työttömyys niin korkealla tasolla, että tarvittiin **toimia syrjäytymisen ehkäisemiseen**. Edelleen maahanmuuttajien työttömyys on suhteettoman korkealla.

Syrjäytymisen uhkaa lisää työnhakutilanteissa ja muutoin työelämässä esiintyvä syrjintä ja ennakkoluuloiset asenteet. Työttömyysluvut, jotka maahanmuuttajien keskuudessa ovat liki kolminkertaiset; ja naisilla korkeammat kuin miehillä, viittaavat valitettavasti siihen, että maahanmuuttajien työllistämiseksi on monta estettä. Siksi olenkin asettanut **hankkeen, joka tulee paneutumaan näihin esteisiin ja josta voimme pian kertoa julkisuuteen. Siinä tullaan tarkastelemaan, onko meillä esim. kotouttamislainsäädännössä esteitä, miten työvoimapalvelut riittävät jne.**

On myös hullunkurista, että valitetaan työvoimaapula esimerkiksi marjanpoiminnassa samaan aikaan kun moni vastaanottokeskuksissa tarvitsisi työtä ja tekemistä. Siksi olen myös kirjeellä kehottanut alan yrityksiä kääntymään vastaanottokeskuksiin, koska kolmen kuukauden oleskelun jälkeen turvapaikanhakija voi ryhtyä töihin.

Maahanmuuttajien kotouttamislaki säädettiin yhdeksän vuotta sitten. Kotoutumispolitiikkaa suunniteltiin keskeisesti tukemaan **humanitaarisin perustein maahan muuttaneiden henkilöiden kotoutumista**. Kasvava ja yhä monipuolisempi maahanmuutto haastaa meitä nyt kehittämään myös kotouttamispolitiikkaamme.

Suoraan työhön ja opiskelemaan tulevien kieli- ja yhteiskuntaan opastavan koulutuksen kehittämiseen on tarvetta. Koulutusta on varauduttava tulevaisuudessa tarjoamaan myös maan rajojen ulkopuolella. Eli kotouttamisen palveluverkostoa ja maahanmuuttajien tiedonsaantia on syytä nyt vahvistaa.

Työssä oleville tarjotaan mahdollisuuksia kieliopintoihin jo lähtömaassa ja muuton jälkeen työn ohessa. Yleisten neuvontapalvelujen ja yhteiskuntaan perehdyttävien opastusaineistojen tarve kasvaa. Tässä kotikunnan osuus peruspalvelujen tuottajana on keskeinen, mutta monelta osin opastavia palveluja on mahdollista tuottaa myös sähköisinä palvelemaan koko maata ja myös muuttoa Suomeen suunnittelevia tai siihen valmisteluja tekeviä.

Työnantajilla tulee yhdessä kunnan kanssa olla vastuuta työssä olevien kotoutumisesta. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että työntekijöillä olisi osin työaikana mahdollisuus kehittää kielitaitoaan ja että työnantaja tukisi työntekijöiden omaehtoista kielenopiskelua vapaa-aikana kurssimaksujen osalta. Kunnille asetettaisiin vastuu järjestää koulutus. Myös muissa Pohjoismaissa tämän koulutuksen järjestämistä vastuu on kunnilla.

Työhön Suomeen tulevien on voitava, niin halutessaan, muuttaa tänne perheenjäsentensä kanssa. Tämä edesauttaa myös työntekijöiden halua pysyvämpään oleskeluun maassamme, joka onkin asetettu maahanmuuton tavoitteeksi. Viesti pieniltä, keskisuurilta ja suurilta **yrityksiltä**: kun panostamme maahanmuuttajiin, haluamme että he tulevat tänne pidemmäksi ajaksi tai pysyvästi.

Kuntien ja seutukuntien on osana kilpailukykyistä elinkeinopolitiikkaansa syytä ennakkoluulottomasti kehittää kotouttamisen ohella muitakin palveluja kuten päivähoitoa, asumisvaihtoehtoja, kulttuuri- ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksia vastaamaan niihin tarpeisiin, joita nykyisestä selkeästi kasvava maahanmuuttajaväestö tarvitsee. Osassa maakuntia ja kaupunkeja on tässä jo lähdetty liikkeelle. Asenteiden merkitys maahanmuuton onnistumiselle on olennaista.

Syrjäytymisen ehkäisyssä huomiota kaipaava rakenteellinen tekijä on **asuinalueiden suunnittelu** ja sellaisten asuinalueiden syntymisen ehkäisy, joille keskittyy sekä taloudellista ja sosiaalista huono-osaisuutta että maahanmuuttajaväestöä. Eurooppalaisessa kotouttamisen käsikirjan 2. painoksessa todettu myönteisenä esimerkkinä, että ”Helsingissä on omistus- ja vuokra-asumisen yhdistämistä sovellettu asuinalueiden suunnittelussa jo 1960-luvulta lähtien”. Onko se riittävä, voimme kuitenkin kysyä.

Onko kotouttamisen sisältö välittynyt riittävällä tasolla **lasten ja nuorten** kasvuympäristöön - päivähoitoon ja kouluun? Tällä hallituskaudella opetusministeriö on kohdentamassa resursseja perusopetukseen valmistavaan opetukseen. Samoin on ao. hallinnossa esitetty runsaasti kehittämiskohteita mm:

- säätämällä lailla ns. suomi/ruotsi toisen kielen opetuksesta – jotta oikeus toteutuisi samanlaisena kaikkialla
- oman äidinkielen opetus tulisi olla osana perusopetusta ja ryhmäkokoja pienentää
- tukimuotoja tarvitaan koulutuksen nivelvaiheisiin
- valmistavaa ja tukevaa opetusta tarvitaan enemmän

Lukio-opiskelun suhteen maahanmuuttajanuoret ovat **aliedustettuna**; huolestuttavasti heidän osuutensa on viime vuosina pienentynyt. Peruskoulun jälkeen jopa kolmannes maahanmuuttajien ikäluokasta näyttäisi jäävän kattavaksi oletetun nuorisooasteen koulutuksen, ja näin ollen ammattitutkinnon hankkimisen ulkopuolelle. Myös koulutukseen sijoittuneiden keskeyttämiset ovat yleisiä.

Osalla peruskoulun suorittaneista on siis huomattavia vaikeuksia päästä eteenpäin. Valmiuksia toisella asteella koulutuksessa menestymiseen ei ole, tai sitten nuorisooasteen koulutus ei ole riittävästi kyennyt sopeuttamaan toimintaansa vastaamaan monietnisen opiskelijajoukon tarpeisiin. Suuria ongelmia on erityisesti teini-ikäisinä Suomeen muuttaneilla.

Opetustyön voimavarojen ohella koulujen monimuotoisuuskehitys tarvitsee pitkäjänteistä vastuunottoa.

Erityinen ongelma nuorten kohdalla on se tosiasia, että lastensuojelulain säännöksiä jälkihuollosta ei sovelleta yksin, ilman huoltajaa tulleisiin alaikäisiin turvapaikanhakijoihin. He eivät tullessaan täysikäisiksi ole oikeutettuja samaan jälkihuoltoon kuin suomalainen nuori. Ilmeinen syrjintä.

Tilastojen valossa naiset ovat miehiä aktiivisemmin osallisina kotouttamisen toimenpiteissä – koulutuksessa ja työharjoittelussa. Kotoutuminen on näin ollen yksi sukupuolten tasa-arvoa vahvistava toimi yhteiskunnassamme.

Maahanmuuttajanaisten korkea aktiivisuus kotouttamisessa ei ole johtanut **naisten selvästi miehiä korkeamman työttömyyden** alentumiseen.

Maahanmuuttajanaiset ovat kotoutumistarpeiden suhteen erityisen monimuotoinen väestöryhmä. Viidesosa uusista muuttajanaisista tulee meille maista, joissa tyttöjen ja naisten mahdollisuudet koulutukseen ovat olleet vähäisiä sukupuolten epätasa-arvon seurauksena.

Syytä on edelleen tarkasti seurata ja arvioida niitä katveita, joita mm perheenyhdistämisen tai avioliiton perusteella maahan muuttaneiden naisten elinoloihin sisältyy. Osa heistä on jäänyt vaille tietoa kotoutumisen mahdollisuuksista, eivätkä he ole päässeet mukaan kielikoulutuksen

Maahantuloluvan myöntämisen yhteydessä annettakoon jokaiselle perustiedot Suomeen muuttajan oikeuksista ja velvollisuuksista sekä kotoutumisen palveluista.

Maahanmuuttajanaiset Suomessa kohtaavat sekä perheen sisäistä väkivaltaa että muukalaisvihan ja rasmin aiheuttamaa ulkopuolista fyysistä ja henkistä väkivaltaa. Tästä osoituksena on esimerkiksi se, että maahanmuuttajanaiset ovat suhteelliseen väestöosuuteensa nähden selvästi **yliedustettuina turvakotien asukkaina**. Tämä johtuu paitsi siitä, että heihin kohdistuu perheväkivaltaa, myös siitä, että heiltä usein puuttuu sukulaisten ja läheisten muodostama turvaverkko, johon he voisivat kriisitilanteessa turvautua.

Myös rasististen rikosten ja rasistisen piilorikollisuuden määrä on viime vuosina kasvanut. Uhritutkimusten mukaan vain **pieni osa sellaisista rikosten uhreista**, jotka kokevat rikoksen johtuneen heidän etnisestä taustastaan, tekee rikosilmoituksen poliisille. Arkipäivän rasismikokemukset aiheuttavat stressiä ja toistuuessaan ne heikentävät maahanmuuttajien kykyä sitoutua uuteen asuinmaahan.

Ilmoitukset maahanmuuttajanaisiin kohdistuvista **väkivaltarikoksista ovat kasvussa** seksuaalirikosten, muun fyysisen väkivallan ja väkivallalla uhkaamisen osalta. Ihmiskauppa ja prostituutioon pakottaminen koskettavat erityisesti ulkomaalaisia naisia. Väkivaltarikosten ilmoitusten määrän lisääntyminen johtuu osaksi siitä, että eri etnisten ryhmien naiset tietävät paremmin olemassa olevista palveluista ja hakevat niistä aikaisempaa enemmän apua väkivaltaan. Piiloon jäävän väkivallan osuus on kuitenkin suuri.

Meillä esiintyy myös **maahanmuuttajien turvallisuutta** uhkaavia ilmiöitä, joiden taustalla on kulttuurista johtuvia piirteitä. Näitä ovat muun muassa vastentahtoiset järjestetyt avioliitot, suvun kunniaan liittyvä väkivalta, väistämismuuttaminen ja tyttöjen ympärileikkaus. Tiedot ilmiöiden laajuudesta ovat puutteellisia, sillä tapauksia salataan yhteisöissä ja niistä vain osa tulee viranomaisten tietoon.

Suomi on vastaanottanut vuosittaisen pakolaiskiintiönsä kautta pakolaisnaisia, jotka ovat joutuneet väkivallan ja kidutuksen kohteiksi tai ovat muutoin haavoittuvassa asemassa sukupuolensa perusteella (Women-at-risk). Näiden pakolaisnaisten ja heidän perheidensä tueksi on kunnissa toteutettu kuntouttavaa toimintaa ja erityisiä tukihankkeita. Pakolaisnaiset ja -tytöt ovat priorisoitu ryhmä Euroopan pakolaisrahastossa, joka onkin osarahoittanut monia pakolaisnaisten ja -tyttöjen integroitumista edistäviä hankkeita.

Kehitysyhteistyön vanha opetus siitä, että naisten ja tyttöjen koulutuksen varmistaminen on sosiaalisen ja kestävästä yhteiskuntakehityksen kannalta avainkysymys, pätee myös maahanmuuttajien kotouttamistehtävään täällä Suomessa.

Kuntien palvelurakennemuutoksella ja kuntaliitoksilla pyritään tehostamaan peruspalvelutuotantoa ja vastaamaan lähivuosien tarpeisiin. Maahanmuuttajien palvelujen

tuottamiseen kannattaisi nyt ryhtyä riittävän asukaspohjan omaavien kuntien yhteistyönä. Näin olisi parempia edellytyksiä aikaansaada jatkuvuutta ja laatua maahanmuuttajapalveluihin. On harkittava Paras-laisäädännön täydentämistä siten, että kuntia veloitettaisiin yhteistyöhön pakolaisten vastaanotossa ja kotouttamisessa. Silloin saadaan murrettua – varför skall jag när inte de andra?

Kuntien tehtäviä kotouttamisessa voidaan täsmentää ja lisätä vain lainsäädännöllä. Kotouttamispalvelujen laajennukset edellyttävät siten lainsäädäntömuutoksia, joilla selkeästi määritellään kunnan tehtävät mm. maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen järjestäjänä. Uusien tehtävien antaminen kunnille ei ole ollut muodissa, mutta kunta on se luonnollinen vastuutaho. Tarvitsemme valtionosuusrahoitusta, jossa perusteena olisi uusien kuntaan muuttavien ulkomaan kansalaisten osuus.

Kunnilla on myös tärkeä rooli pakolaisten vastaanotossa. Pakolaiskiintiössä Suomeen pakolaisena saapunut ja turvapaikanhaun jälkeen oleskeluluvan Suomeen saanut henkilö saa Suomesta oman kotikunnan. **Ongelmana tällä hetkellä on kuntapaikkojen riittämättömyys.** Tämä johtaa siihen, että Suomeen jo valitut kiintiöpakolaiset joutuvat odottamaan leireillä suomeen pääsyä kohtuuttoman pitkään. Samalla tavalla vastaanottokeskuksissamme on runsaasti asukkaita, joilla on jo oleskelulupa. Kuntapaikan saamiseen saattaa joissakin tapauksissa olla pitkä jono.

Hyvä kuulijakunta,

Minun on todettava, että **tiedämme edelleen liian vähän maahamme tulleista maahanmuuttajista ja heidän tarpeistaan**, vaikka esim. Nuorisotutkimuksen seura juuri tällä viikolla peräänkuulutti maahanmuuttajanuorille enemmän palveluja.

Meidän tulee kuunnella maahanmuuttajien omia arvioita siitä, miten heidän elinolonsa ja kotoutumisensa Suomeen edistyy. Miten he haluavat palvelujen kehittyvän, miten he kokevat että voimme **taata uskonnonvapauden toteutumista kaikille.**

Suomessa on monta toimintansa jo vakiinnuttanut maahanmuuttajajärjestöä, jotka tekevät merkittävää työtä muun muassa nuorten ja syrjäytymisvaarassa olevien maahanmuuttajaryhmien kanssa.

Etnisten suhteiden neuvottelukunnan selvityksen mukaan järjestöt edistävät maahanmuuttajien kotoutumista tarjoamalla tukihenkilöpalveluja, leiri- ja virkistystoimintaa, kerho- ja kohtaamispaikkatoimintaa, maahanmuuttajille suunnattua turvakotitoimintaa, omakielistä kieliovetusta sekä matalan kynnyksen kielikurseja. Järjestöjen toiminnan jatkuvuutta haittaa kuitenkin se, että niiden rahoitus on vuosittain haettavien avustusten ja hankerahoituksen varassa.

Maahanmuuttajajärjestöillä olisi halua ja mahdollisuuksia toimia kumppanijärjestöinä maahanmuuttajien kotouttamisessa. Tämä edellyttää kuitenkin, että ne saavat osaamisensa ja muiden toimintaedellytystensä kasvattamiseen ja vakiinnuttamiseen koulutusta, kohdennettua tietotusta sekä suoraa ja pitkäaikaista toiminta-avustusta. Nykyinen, pääasiassa hankerahakuihin perustuva rahoitusjärjestelmä ei ole riittävä kasvattamaan viranomaisten ja järjestöjen välistä kumppanuutta kotoutumisen edistämiseksi.

Tässä suhteessa perinteinen siirtolaismaa Kanada tarjoaa oman monikulttuurisuuspolitiikkansa kautta kiinnostavan esimerkin. Siellä maahanmuuttajajärjestöille on annettu systemaattisesti

omia tehtäviä ja voimavaroja kotouttamiseen, mutta myös oman kielen ja kulttuuripääoman vahvistamiseen maahanmuuttajayhteisöissä.

Vuoden 2000 **kunnallisvaaleissa äänesti** noin 20 prosenttia äänioikeutetuista maahanmuuttajista. Vuoden 2004 kunnallisvaaleissa maahanmuuttajien äänestysaktiivisuus laski 15 prosenttiin äänioikeutetuista. Samaan aikaan maahanmuuttajaehdokkaiden määrä kuitenkin kasvoi pääkaupunkiseudun kunnissa jopa kaksinkertaiseksi. Maahanmuuttajaehdokkaiden määriä ei ole seurattu valtakunnallisesti. Tässä yksi ajankohtainen tulevia kuntavaaleja koskeva kansalaisaktiivisuuden tavoite. Maahanmuuttajien osuus paikallistason päätöksentekijöistä tulisi saada nostettua vastaamaan heidän väestöosuuttaan.

***

Yhteenvetona voimme todeta: emme ole epäonnistuneet, mutta nyt kotouttamiseen tulee tarttua aivan uudella tarmolla ja uusin voimavaroin. Silloin voimme edistää onnistumista.